

Amintiri despre...

...O seară de pomină

Incadrată, ba mai mult, înghesuită între birouri și agenții bancare, birouri de zarafi și agenții comerciale, se afla pe atunci, în anii primului război mondial, în București, pe o stradă din spatele Băncii Naționale — făcând parte din patruleterul, vast, al așa-zisului han Ghermani — o sală de teatru, destul de acceptabilă, știută sub denumirea de Teatrul „Modern”.

În toamna anului 1917, o formație de artiști dramaticei români, în bună parte discipoli ai lui Alexandru Davila, reușind să obțină încuviințarea „Komandaturii” germane și izbutind să satisfacă cămătăreștile pretenții ale antreprenorului, a purces să inițieze o nouă stagiune teatrală. Compusă din actori care căutau un repertoriu adecvat darurilor lor scenice, noua formație își afirmă, într-un interviu acordat de artista Marioara Voiculescu ziarului „Scena” (nr. 11, din 7 octombrie), preocupările :

„...zicem, vom juca ce vom crede, dar noi înșine nu putem crede decât ceea ce crede publicul. La urma urmei, orice altă credință e zadarnică. Dacă publicul nu crede în ceea ce credem noi, sforțările ne vor fi zadarnice. Alt drept de existență nici nu avem, în realitate. Oricât am vrea noi să ne închipuim că vom da directive publicului, de fapt, tot publicul e acela care ne dă nouă directive.”

Ținând seama, deci, de „ceea ce crede publicul”, de preocuparea *deosebită, principală*, a publicului, în toamna anului 1917, conducătoarea formației artistice de la Teatrul „Modern” crede a fi găsit o lucrare teatrală care să răspundă și să corespundă acestor imperative cerințe.

„Totuși, cred că am izbutit să găsim niște opere (teatrale) care vor câștiga favoarea tuturor. *Seara cea de pomină* am jucat-o acum câțiva ani (la Compania „A. Davila” — I.H.A.); reluînd-o azi, sper că succesul nu va rămâne în urma celui de atunci...”

Despre conținutul *Serii de pomină*, ne informează ziarul „Scena” (nr. 8, din 4 octombrie 1917) :

„...Desfășurarea acțiunii acestei piese (...) e azi de un interes și mai palpitant. Vom întrețări încă o dată, cu puterea cugetării noastre și cu scenele lui Leopold Kampf

(autorul piesei — I.H.A.), ...ceea ce trebuie să se fi petrecut și s-o mai fi petrecînd încă în Rusia, de la izbucnirea revoluției. Căci subiectul *Serii celei de pomină* e scos din revoluția rusească din 1905.

În seara zilei de 11 octombrie are loc premiera anunțată. A doua reprezentație, în seara următoare, se desfășoară nu în fața unor spectatori convenționali, nu în fața unui obișnuit „public de premieră”, ci în fața unui mare număr de spectatori animați și profund preocupați de evenimentele revoluționare, epocale, care, chiar în acele zile, ale lui Octombrie 1917, se precipitau în Rusia. Spectatorii aceștia, de ale căror „directive” teatrul se considera obligat să țină seama, s-au considerat și ei, la rîndul lor, datori să participe, în modul cel mai direct, la acțiunile dramatice ce se succedau pe scîndurile scenei.

Excluzînd elogierea terorismului individual și individualist, etalat în desfășurarea piesei lui Leopold Kampf, majoritatea spectatorilor au scos în relief, prin vibrante și semnificative aplauze, cuprinsul manifest revoluționar al *Serii celei de pomină*. Strofele cîntece-
lor revoluționare rusești, strofa din *Internațională*, rezistența tenace, neînfrîcată, a eroilor piesei, în fața brutalei și sîngeroasei represiuni țariste — prezentă în actul II —, credința lor, nezdruccinată, în izbînda revoluției, în izbînda celor care, în 1905, fuseseră oprimați și suprimați, intensifică simțămîntele spectatorilor înghesușiți în balcoanele și la galeria teatrului situat — să reținem — cam în vecinătatea prefecturii poliției. În cele ce se întîmplau pe scenă, spectatorii aceștia vedeau noblețea credințelor și a luptei lor, dar și, totodată, greul luptei lor.

Actul final. Spectatorii din balcoane — aplecați mult înaintea, cu auzul încordat; spectatorii înghesușiți la galerie — aplecați mult peste balustrada lucie, roasă, lustruită — vibrează intens.

Pe scenă, două femei : Varvara și Ana. Chipurile lor tinere, întristate de necruțătoarele represiuni țariste, sînt luminate de razele bucuriei. Manifestul lansat de cei care luptă *pentru cauza cea mare* — pentru cauza lor — a apărut.

„VARVARA (ridică manifestul; citește cu voce voalată de emoție): „Dar, curaj! De cealaltă parte a frontierelor, spirite luminate ne urmăresc luptele. Inimi frățești bat în ritmul inimilor noastre. Popoare ce trăiesc de mult zîmbesc poporului ce abia se naște; ora este aproape. Trebuie să ne înarmăm... Ceea ce n-a fost pînă acum decît o mică flacără poate, dintr-un minut într-altul, să strălucească, într-un incendiu formidabil, pe toată suprafața patriei. Un incendiu cum nicidecum n-a contemplat omenirea.» (Emoționată, intrerupe lectura.) Ana, continuă tu.

ANA (expresiv, cu intonații pline de ură): „În sfîrșit, selavul devine cetățean liber. Pe întinsele cîmpii, unde pînă acum a apăsător umbra neagră a tiraniei oarbe, de-a curmezișul cărora nu se auzea decît sunetul lanțurilor ocașilor mergînd spre exilul etern, ziua sfîntă se ivește. Trecutul nu mai este. Spectrul său e în agonie. Pentru toți, pline, bucurie, dragoste, lumină. Pentru cîțiva, cei mai fericiți, sacrificiul simplu și zîmbitor al vieții. Aurora va fi astfel mai frumoasă după seara cea mare. Timpul ne zorește, ceasurile zboară. Înainte, tovarăși! La arme!“

Chemarea, de pe scenă, a revoluționarei Ana află răspuns în inimile celor aflați la galeria și în balcoanele teatrului. Textul autorului, dar și caietul de regie al regizoru-

lui, au fost, într-o clipită, spontan, dar și măiestru, amplificate; spectacolul căpătă, printr-o neașteptată anticipație teatrală, aspect și vibrantă rezonanță piscatoriană. Din zeci de puncte din sală explodează jerbe de chemări:

— Trăiască revoluția rusă!

— Jos tirania!

— Trăiască revoluția lui Lenin!

— Trăiască Lenin!

Poliția, rapid avertizată de iscoadele ei, înconjoară sala, blochează ieșirile teatrului. Nu trece mult și cenușiu-încălzită „Feldpolizei“ ai „Hauptkomandaturii“ lui von Mackensen își fac apariția. Tropot de cizme grele, din belșug ținute, sunetul metalic al baionetelor zvicnit înfipte în carabine, năvălesc să curme — să înăbușe — superbul aspect ce-l căpătase spectacolul din acea seară.

...Din acea seară — „seară de pomină“ — în care un nou lot de oameni ai oprimatei noastre mișcări muncitorești, de temerari inițiatori ai grupelor comuniste ilegale, fură încercări în cuștile instalate în spatele zidurilor masive ale subsolurilor și mansardei Cercului Militar — pe atunci, blestematul sediul al „Hauptkomandaturii“ trufașului militarism german.

Note

O revelație documentară

În ultimul număr (3) al revistei de istorie literară „Manuscriptum“, istoricul transilvănean Ioan Chindriș stabilește paternitatea și publică integral (din fondul de manuscrise ale Bibliotecii Filialei din Cluj-Napoca a Academiei) textul primei piese a lui George Bariț Inimile multămitoare. Stabilitatea originalității textului, socotit pînă acum doar traducere, are o importanță excepțională pentru istoria teatrului românesc.

Se știe, din paginile de jurnal, cit de impresionat a fost Bariț în 1836, urmărind, la București, reprezentații teatrale ale „Societății Filarmonice“. Întors la Brașov, el va milita pentru înființarea unei societăți locale de diletanți, pentru a se afirma și elementul național pe scenă. Astfel, la finele lui 1838 se joacă, în sala restaurantului Langer, piesa de salon Inimile multămitoare. Aupra autorului, Bariț însuși, din modestie, s-a pronunțat vag, în 1870: „trădusă de mine ce mai știu eu de unde“. În realitate, diletanții români brașoveni jucaseră, în entuziasmul incandescent al sălii ce auzea cuvînt românesc pe scenă, o piesă originală. Argumentele, deplin convingătoare, preced,

în studiul lui Ioan Chindriș, textul tipărit integral.

Trebuie precizat că inimosul editor și comentator al uneia dintre cele mai vechi piese românești face parte dintr-un colectiv clujean de istorici, condus de acad. Ștefan Pascu, colectiv ce editează, în 12 masive tomuri, corespondența emisă și primită de George Bariț. Au apărut, pînă azi (între 1973—1976), trei tomuri. Titlul generic al colecției monumentale este „George Bariț și contemporanii săi“. Un recenzent al volumului II observa, cu îndreptățire, că cele 12 tomuri vor însemna „o adevărată istorie epistolară a legăturilor culturale dintre țările române și Transilvania“.

I. N.